

A SZEMLŐ-HEGYI-BARLANG FELFEDEZÉSE ÉS KUTATÁSTÖRTÉNETE

Horváth János és dr. Szunyogh Gábor

A Szemlő-hegyi-barlang első ürege, egy omladékos fülke alatti kürtő, 1930 szeptemberében nyílt meg kőfejtés során a Felső-Zöldmáli út közelében levő telken. A tulajdonos, *Miklóssy Géza* gyógyszerész felismerte az esemény nagy jelentőségét, és néhány közeli építkező gyakorlatától eltérően, nem töltötte fel az üreget, hanem segítségül kérve egy másik (Borsod megyében található) kőfejtőjének munkásait, felderítette a kicsi, barlangi formát mutató üreget. Beszámolóik alapján Miklóssy a Barlangot a Földtani Intézetben bejelentette, melynek révén kapcsolatba került a Budapesti Egyetemi Turista Egyesület (röviden BETE) barlangkutatóival.

A barlang megtekintésére az egyesület elnöke és főtítkára: *Sebős Károly* ill. *Futó András* ment ki a helyszínre, 1930 szeptember 15-én. Lekúszva a kürtőszerű folyosóba azt mintegy 25 méter hosszúságban bejárták, de további útjukat egy omladék megakadályozta. A következő „expedíciót” már a BETE újonnan megválasztott elnöke: *Kessler Hubert* vezette, aki ismét *Futó Andrást* választva társául szeptember 20-án átbontotta a végpontot jelentő omladéktorlaszt. Tovább ereszkedhettek tehát a meredek, gömbösen oldott (*Örvény-folyosó*-nak elnevezett) járat alján, és szerencsésen feltárult előttük a barlang. Még aznap bejárták a *Rózsalugast*, az *Óriás-folyosót*, és az *Oldal-folyosót*, valamint a *Hosszú-folyosónak* a *Tű-fokáig* terjedő részét, tehát a főjáratok javát. Felmásztak néhány magasabb részbe is, és vázlatosan felmérték a barlang „gerincét” képező, csodás képződményekkel borított két fő járatának irányát és hosszát. Másnap az igen vékony alkátú *Szekula Mária* átmászott a *Tű-foka* szűkületén. Megbizonyosodva a folytatásról kitágították, így *Kessler* is átjuthatott rajta, felfedezve a *Hosszú-folyosó* további részeit.

Rövidesen bejárta a barlangot *dr. Kadić Ottokár* főgeológus, a Magyar Barlangkutató Társulat főtítkára, valamint *dr. Cholnoky Jenő* professor, és elgondolásaikat egyeztetve megfogalmazták a barlang keletkezésének első elméletét.

A barlang felmérésével a Földtani Intézet *Kadić Ottokárt* bízta meg. *Miklóssy* támogatásával áttanulmányozta a barlangot, és még abban az évben (a BETE élvonalbeli tagjainak közreműködésével) elkészítette térképét. A munka befejeztével vált ismertté – az előbbieken túl – a *Padlás* és annak *Feljáró örvénykürtője*, az *Oldal-hasadék*, a *Kuszoda belső hasadéka* valamint a *Kuszoda alsó járata*. Feltárult az *Egyetemi-szakasz felső része*, és majdnem mai állapotában a *Kinizsi-szakasz*. A *Kuszodát* és az *Oldal-hasadékot* a felmérés alkalmával fedezték fel.

Már az első években megindult a barlang rendszeres kutatása. *Dr. Papp Ferenc* és *Szentiványi Ferenc* ásványtani vizsgálatokat végzett, *Jaskó Sándor* meteorológiai megfigyeléseket folytatott. A BETE kutatói pedig újabb járatszakaszokat kerestek. Lejutottak az *Egyetemi-szakasz* mélyszintjére, majd meghatározva az *Egyetemi-szakasz felső járatának* helyzetét, kibontották az udvarból nyíló *Második lejáratot*. Ezt később a tulajdonos fa gerendázattal és nyers kőfalazattal kiépítette.

A következő években *Miklóssy Géza* saját erejéből, nagy anyagi áldozatok árán, barlangkutatók, cserkészek és turisták segítségével járhatóvá tette a barlangot. A nagyobb kötömböket szétverték, kihordták; falétrákat, majd később lépcsőket építettek. Valószínűleg *Miklóssy* vezetésével kezdték el az *Oldal-folyosó* első feltáró kutatását, bontását is. A szakzerű kezelés biztosítása érdekében 1935-ben *Miklóssy* tárgyalásokat kezdett a Barlangkutató Társulattal arról, hogy a barlangot alapítvány formájában átengedi a Társulatnak.

Budapest Székesfővárostól 1937-ben anyagi támogatást kaptak. Az összeget nagyrészt külső munkákra: a *Miklóssy* által szorgalmazott tereprendezésekre és szennyvíz-elvezetésre fordították, kisebb részben a *Kadić* által az elkészített térképre támaszkodó új kutatásokra költötték. Ezekben az években tulajdonjogi problémák is felmerültek, mivel köztudottá vált, hogy a barlang a szomszédos telkek alá is benyúlik.

A II. világháború a Szemlő-hegyi-barlang életét is megváltoztatta. 1942-ben még ugyan folytatódhattak a tudományos megfigyelések (*dr. Kerekes József* karszthidrológiai és morfológiai vizsgálatokat végzett), *Miklóssy* is elkezdhette tárgyalásait a Székesfővárossal a bejáratot magába foglaló telek teljes átengedéséről, de az egyre feszültebbé váló háborús helyzet fokozatosan háttérbe szorította a barlang ügyét. (*Miklóssy* azért szerette volna átadni telkét a fővárosnak, hogy biztosítsa a további feltáró és építőmunkák tulajdonjogi alapjait.) Ezekből az időkből kevesebb dokumentum is maradt fenn, ezért elég bizonytalanul állítható össze a háborúig

eltelt évek feltárási munkáinak időrendje, illetve az eredményes kutatók névsora. Csak feltételezhető, hogy a háború vége előtt már ismert lehetett a *Mária-terem kis oldaljárata*, valamint a felső szakaszok közül az *Ipszi-lon* és a *Magasjártat* eleje, esetleg az *Óriás-felső* nagyobb része. A *Sárga* és a *Tornász-jártat* feltárási munkái vagy első bemérésének időpontja azonban teljesen ismeretlen.

A háború utáni években az alig őrzött barlang képződményeit folyamatosan pusztították az alkalmi látogatók és gyűjtők. Bár már az '50-es évek elején a barlangot szerető kutatók megkezdték a háború „nyomainak” eltakarítását, jelentősebb kedvező fordulat 1956-ban következett be, amikor az Országos Természetvédelmi Tanács kisajátította a barlangot, és kezelésével megbízta a Központi Barlangbizottságot.

Az OTT és a Május 1 Ruhagyár támogatásával ismét elkezdődött a rendszeres „barlangkutató élet” a Szemlő-hegyi-barlangban, melyet *Hégráth Gyula* és családja körül kialakult kisebb, a Kinizsi Liga Barlangkutató Csoportjának nevezett társaság fémjelvez. Tagjai: *Csók Rémó*, *Erényi Egon*, *Kányási József*, *Magács Károly*, *Müller Ernő*, *Palánkai János*, *Puskás Erzsébet*, *Szentes György* és mások. Az OTT megbízásából 1957-ben lezárták a barlangot, elvégezték a szükséges külszíni és belső technikai munkákat, valamint újra kibontották az *Egyetemi-szakasz külső lejárata*t. Még az évben megkezdték egy nagy feltáró munkát: az *Óriás-folyosót* lezáró omlás átbontását.

A kutató kedv fokozódott: 1958 első napjaiban már szinte az egész barlangra kiterjedő bontások folytak. *Irmay Géza*, neje és társai a Kuszodában, a *Magács-csoport* az Egyetemi-szakaszban látott munkához, *Palánkai János* közvetlen irányításával pedig *Csók Rémó*, *Csekő Árpád*, *Frecska József*, *Tóth László*, *Varga Sándor*, *Virág István*, *Vinkler Mária*, *Zimányi Zoltán* elkezdte a *Halál* omladékának átbontását. (Természetesen a név szerint megemlítettek kivül kisebb segítségként sok-sok lelkes fiatal kutató is dolgozott). A segítségül felkért kutatócsoportok közül az omladékhegy leküzdésében a Vörös Meteor végzett jelentős és sikeres munkát, dr. *Dénes György* vezetésével.

Az omladék felett – sziklamászó technikával – átmászva, ill. a hasadékbá beékelődött tömbök alatt mesterséges váratot hajtva próbálkoztak átjutni. A vágatbiztosítás munkálataiban *Bognár Tibor*, *Hanczik András* és *Zalavári István* tűntek ki. A továbbjutás reményének erősödésével egyre lendületesebben haladtak az átjutást zavaró sziklatömbök eltávolításával. E „rohammunkáért” azonban nagy árat kellett fizetni: bekövetkezett a barlang feltáró történetének addigi legnagyobb omlása. Szerencsére senki sem sérült meg, és 1958 március 30-án megnyílt az út az addig ismeretlen járatok felé. Ebben az időben az egész kutatócsoport vezetését átvette *Palánkai János*, aki hosszú időn át tett eleget e feladatának.

A munkát továbbra is nagy lendülettel folytatták. Pár nap múlva átbontották a továbbvezető utat elzáró újabb omlást, és bejutottak a sikeres napról *Április 3. folyosónak* elnevezett szakasz középszintjére és a cseppkőfolyásos *Tó-hasadékbá*, majd néhány cseppkőkéreg-vésést követő műszak után a szép kis *Föld-szíve* terembe. Ezt ismét ácsolatépítés követte, majd keserves bontások következtek a feltárt folyosó végén. Eredményül május utolsó napjaiban felfedezték a *Csengő-termet*.

A Csengő-teremből továbbvezető folyosók keresésénél a szép ásványbevonatok védelme miatt az addigi kutatótechnikát már nem lehetett alkalmazni. Egy szerencsés véletlen folytán azonban – november elején – találtak egy igen szűk, lefelé vezető nyílást. Kicsiny keresztmetszete miatt csak a csapat legsoványabb tagja: *Karácsonyi Sándor* fért át rajta. Lecsúszva egy nagyon szép üregbe jutott. Annak érdekében, hogy mások is leme-hessenek, bejáratát véséssel ki kellett tágitani. *Karácsonyi Reményi László* követte, utána pedig a többiek. Egyedül a csoport vezetője maradt fent, mert ő méretei miatt nem fért be a szűk lyukba... Minthogy éppen abban az időben zajlott a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat alakuló közgyűlése, *Közgyűlés-teremre* keresztelték.

Még a nagy felfedezés évében a *Hanczik-Müller* páros bejutott a *Kuszoda* addig ismeretlen részeibe is.

A felső járatok feltárást illetően bontásokról nem lehet beszámolni: inkább felderítések, kimászások történtek. Így találták meg az *Ipszi-lon* nevű járatot, a *Sárga felső* szakaszában a *Meteor-folyosót*, a Hosszú-folyosó felett pedig a *Pettyest*. E munkálatokban elsősorban a Vörös Meteor barlangkutatói jeleskedtek (1959-ben).

A '60-as évek elejének legjelentősebb eseménye a barlang részletes, 1:100 léptékű, minden korábbi felmérés pontosságát és kifejezőképességét túlszárnyaló térképezése. A térképezést *Horváth János* vezette, munkatársai *Antal László*, *Bognár Tibor*, *Bognár Erzsébet* és *Nagy Gizella* voltak.

Ezután a „Szemlő”-ben csendesebb évek következtek. Bár *Palánkai János* irányításával az Óbudai Szeszgyár Kinizsi Barlangkutató Csoportja sokat dolgozott újabb részek felfedezésével, de csak jelentéktelen eredményeket értek el.

A várt sikerek elmaradása ellenére a barlang mégis a figyelem középpontjába került, mert 1967. február 15 és március 13. között egy, a Magyar Televízió által is közvetített, 30 napig tartó földalatti expedícióra került benne sor. Vezetője *Berkesi Lajos*, barlangkutató tagjai *Eggenhoffer Péter*, *Fülöp Imre*, *Hamar Mária*, *Mátyus Károly*, *Pais György*, *Végh Margit* voltak, a televíziót pedig *Bokodi Béla* riporter képviselte. A vállalkozás fő célja élettani vizsgálatok lefolytatása: folyamatos orvosi vizsgálatokkal követték nyomon a hosszú idejű, a külszínnel minden kapcsolatot megszakító földalatti tartózkodás biológiai és lélektani hatásait. A lent töltött idő hasznosabbá tételére kisebb feltáró munkálatokat is végeztek a Hópalota végében és az Óriás-folyosó talpán.

A kutatások sikere kedvéért 1970 elején a barlangot régóta kutató csoportok (az Óbudai Szeszgyár Kinizsi Sportköre és Ferencvárosi Természetbarát Szövetség Barlangkutató Csoportja) egyesítve erőiket olyan kutatásokba kezdtek, melyek elősegíthetik a barlang megnyitását nagyközönség számára. A bontási munkálatok az Agyagos-terem végében indultak. A munkálatokba bekapcsolódott a BEAC néhány barlangásza is.

A több éves kintartás meghozta gyümölcsét: 1973 februárjában „megtört a jég”: a munkaterületet állandóan fenyegető agyagbefolyások alatt sikerült átjutniuk a napjainkban *Bányász-teremnek* nevezett üreg biztosabb boltozata alá. Innen már viszonylag könnyebb körülmények között kibonthattak egy kúszó járatot a Pusztaszeri út felé (azaz ÉK-re).

A közeli siker reményében 1973. április 4. és 14. között az FTSK új, fiatal tagjainak indítványára feltáró célú földalatti tábort szerveztek. A tábor vezetője *Puskás Csaba* volt. A természetük alapján „kiscsoportosoknak” nevezett csapat (*Gelencsér János*, *Kovács Péter* és társaik) a *Kuszoda-külső*, DK-i irányú, nagyon szűk hasadékaiban kísérelték meg a mélyebb szintre jutást, míg a „nagyok” (*Lukács László*, *Szeydl István*, a BEAC-os *Kassay Albert* és mások) az *Agyagos* végén talált kúszóágat bontották tovább. „Pihenésképpen” modern szpeleoalpinista technikával átvizsgálták a barlang magasba nyúló járatait, sőt, a legvékonyabbaknak arra is maradt ereje, hogy térképezést végezzenek az *Óriás-folyosó Magas-járatában*.

1974. április 10-én a „nagyok” a hosszú és nehezen bontható kúszójárat végén bejutottak a *Rom-terembe*. Április 11. éjszakáján (az addig felfedezett új rész térképezése közben) találtak egy kis rést, melyen átbújva felfedezték a nagyméretű *Ferencvárosi-szakasz alsójárait*, egészen az *Omladék-terem* végéig.

Az új szakasz jelentősen megváltoztatta a barlang kiterjedését, ezért változtatni kellett az addigi kiépítési terven is. A módosított, és a korábbiaknál kedvezőbb megvalósíthatósági paraméterekkel rendelkező terveket követve az Országos Természetvédelmi Hivatal a következő évben (azaz 1975-ben) megindította a barlang kiépítését.

A munkálatok miatt további feltárásokra csak korlátozott lehetőség adódott. Mindössze bejárások, vizsgálatok, térképezések zajlottak. Igaz, a térképezés gyakran eredményezett újabb járatokat: így talált a *Ferencvárosi-szakasz felsőjáratára Horváth János* és *Lukács László*. A kutatómunkát tovább nehezítette egy igen kellemetlen esemény: 1975 augusztusának végén a *Halál* omladék alatt átvezető mesterséges vágat biztosítása összeroskadt, és hosszú időre elzárta az utat a Kadić-szakasz elől. Szerencsére baleset nem történt.

Ezután évekig csak a műszaki munkák változtattak a barlangon, bár 1978. februárjában egy bejárás alkalmával, *Kraus Sándor* megtalálta az ún. *Tigris-kuszodát*.

1981-ben új erők érkeztek: a kiépítés kiegészítő munkáit végzendő, bekapcsolódott a SZIKTI Természetjáró Egyesület Papp Ferenc kutatócsoportja. Különösen aktívan működött közre az építőkkel *Kiss Jenő* és *Magyari Gábor*. Az akkor kibontani kezdett *Bányász-terem* tetőzetében, a *Sár-kürtőben*, egy háromszintes padozatot építettek, ahonnan megindulhatott a magasba nyúló járatrészek további feltárása, *Géczy Gábor*, a *Holl* testvérek és mások közreműködésével.

1982-ben bányászati módszerrel, *Gádoros Miklós* instrukciói alapján, újra járhatóvá tették a *Halál* alatt átvezető mesterséges vágot, és vasgerendákkal, lemezekkel stabilan, véglegesen biztosították az átjárat. Jelentős segítséget nyújtottak a *Cser* gyerekek és fiatal társaik. A bontással korábban nem ismert kis fülkék is szabaddá váltak.

1985 tavaszától őszeig a barlang kitakarítása és oldalfalainak letisztítása volt a fő munka, melyben szintén sok barlangkutató fiatal is részt vett. *Magyari Gábor* tervei szerint kibontották az *Oldal-folyosó agyagkitöltését*, és így egy igen változatos hévízi képződményekkel diszes kis fülkével gazdagították a barlangot.

Az elmúlt években a barlangban folyó munkák mindenek előtt az idegenforgalom és a gyógytevékenység sikerét szolgálták ill. szolgálják napjainkban is. *Kiss Jenő* és társai hatalmas energiát fordítottak a barlangban évek során felhalmozódott idegen (elsősorban a barlang klímáját kedvezőtlenül befolyásoló) anyagok eltávolítására, a természetes légszeret biztosító, de a korábbi bontások során eltömött kisebb fülkék, hasadékok szabaddá tételére és a gyógyidegenforgalom lebonyolításához szükséges akadálymentesítésre.

Reméljük, hogy az elhangzott beszámolóból kitűnt: az elmúlt 75 év során a Szemlő-hegyi-barlang „gazdái” jól sáfárgodtak a rájuk bízott különleges kincssel, és odaadó munkájuk révén a kis, 20 méteres, szerencsére nem eltömedékelt üregecskéből hazánk egyik csodája fejlődhetett ki.

ALBA REGIA RENDEZVÉNYE

Az Alba Regia Barlangkutató Csoport 2005. október 29-én Csőszpusztán hagyományteremtő rendezvényt rendezett.

A programon a kutatóállomás falában kialakított „Szent Borbála” (a bányászok védőszentje) házi szentély avatása (*bal oldali kép*), majd *Szobonya Károly* a barlangkutató címmel *Szolga Ferenc* emlékezett a csoport egykori kutatójára és a Tési-fennsíkron folytatott karszt- és barlangkutatói tevékenységére. Ezt követően került sor *Szobonya Károly* családja által ajándékozott kőzetgyűjteményből a kutatóállomáson berendezett állandó kiállítás (*jobb oldali kép*) bemutatására.

Az állófogadás, kötetlen beszélgetés után még lehetőség nyílt a környék nevezetességeinek megtekintésére.

H. T.

EMLÉKPÉNZ

A Magyar Nemzeti Bank az Aggteleki Nemzeti Park alapításának 20., az Aggteleki- és a Szlovák-karszt barlangvilága világörökséggé nyilvánításának 10. évfordulója alkalmából – a világörökség magyarországi részeit bemutató sorozat tagjaként – 5000 forintos ezüst emlékpénzt jelentetett meg. A Bohus Áron tervezte 38,61 mm átmérőjű érme a Baradla Vörös-tó-jósvafői szakaszának és új fogadóépületének ünnepélyes megnyitója napján, 2005. június 3-án került forgalomba.

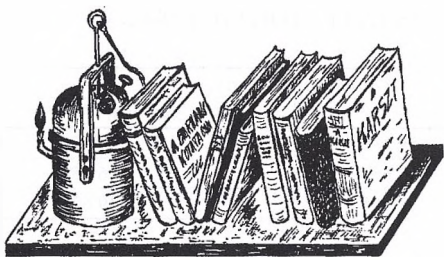
IDEGENFORGALMI BARLANGJAINK 2004—2005. ÉVI LÁTOGATOTTSÁGA

	A látogatók száma	
	2004-ben	2005-ben
Abaligeti-barlang	59 190	64 903
Anna-barlang	13 654	16 450
Baradla-barlang	127 655	149 629
<i>ebből</i>	<i>123 888</i>	<i>110 618</i>
<i>aggteleki túra</i>		
<i>Denevér-ági túra</i>	<i>1 876</i>	-
<i>Vörös-tói középtúra</i>	<i>rekonstrukció</i>	<i>30 803</i>
<i>hosszú- és különleges túra</i>	<i>1 891</i>	<i>2 437</i>
<i>Raisz Keresztély emléktúra</i>	-	<i>581</i>
<i>egyéb (rendezvények)</i>	-	<i>5 190</i>
Béke-barlang	76	50
Lóczy-barlang	10 682	12 141
Miskolctapolcai-tavasbarlang (barlangfürdő)	nem szolgáltatott adatot	nem szolgáltatott adatot
Pál-völgyi-barlang	33 112	38 131
Rákóczi-barlang	1 400	1 498
Sátorkő-pusztai-barlang	1 250	807
Szemlő-hegyi-barlang	21 720	22 994
Szt. István-barlang	44 955	40 550
Tapolcai-tavasbarlang	97 118	92 878
Vár-barlang		
Vass Imre-barlang	1 291	1 089
Összesen:	412 103	441 120

Összeállította: Hazslinszky Tamás

A Baradla-barlang Vörös-tó-jósvafői szakaszának rekonstrukciós munkálatai 2004-ben

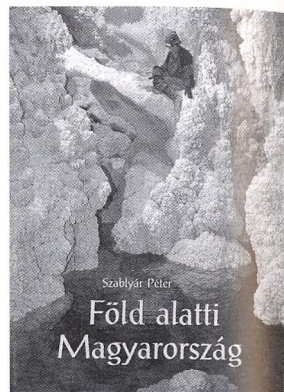

A SZPELEOLÓGUS KÖNYVESPOLCA

Szablyár Péter: Föld alatti Magyarország

Az első kiadásban hamar elfogyott 208 oldalas könyv második kiadása.

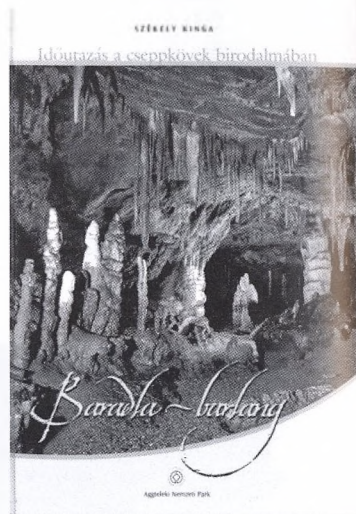
A könyv számos jelentős barlangunk mellett bemutatja a mesterséges föld alatti létesítményeket (barlanglakások, bányák, pincék, katakombák, alagutak, csatornák stb. stb.) is, térképekkel és számos fényképfelvétellel kiegészítve.

Székelly Kinga:

Időutazás a cseppkövek birodalmában – Baradla-barlang

A szép kiállítású könyv az új vörös-tói látogatóközpont, és a Vörös-tó-jósvafői barlangszakasz rekonstrukciójának befejezése alkalmából jelent meg a PHARE 2001 Program támogatásával, az Aggteleki Nemzeti Park gondozásában. Hazánk leghosszabb, s tán méltán leghíresebb barlangjáról, a Baradláról az eddig megjelent könyvek közül ez a legnagyobb terjedelmű népszerűsítő kiadvány. A szerző 11 fejezetben ismerteti a barlang jellegét, keletkezését, felfedezését, képződményeit, élővilágát, régészeti leleteit, kiépítésének és hasznosításának történetét, a most lezárult PHARE beruházás részleteit, nevezetes látogatóit, az irodalomra gyakorolt hatását, védelmét, valamint látnivalóit. A 120 oldalas, A/4 méretű albumot főként Borzsák Péter, Egri Csaba és Kovács Richárd fényképei illusztrálják. A 129 színes fotó nemcsak a látogatók által ismert képződményeket, hanem a nehezebben megközelíthető szakaszok részleteit is bemutatja. A 36 archív felvétel, valamint 2 új és 6 régi térkép között több, eddig ismeretlen dokumentum is szerepel.

Varázslatos karsztvidék Az Aggteleki Nemzeti Park

Kiadta a Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság 2005.

A nemzeti park fennállásának 20. évfordulója alkalmából megjelentetett kötet elsősorban „élőhelyként” mutatja be a nemzeti parkot, ahol egyenrangú szereplő a barlang, a víz, a növény, az állat és az ember.

A 124 oldalas, 25 x 22 cm méretű, szép kiállítású album 21 szerző 150 válogatott fotójával mutatja be ezt a valóban varázslatos karsztvidéket, annak természeti és építészeti értékeit, jelenlegi állapotát, hangulatát.

